

Betalar invandrarna för vad de får av offentliga tjänster?

De totala offentliga utgifterna per individ för offentliga tjänster till invandrarna är lägre än till svenskarna. Samtidigt betalar invandrarna i genomsnitt sannolikt något mera i skatt. Betydande belopp har därigenom överförts från invandrarna till svenskarna, skriver Jan Ekberg. Inkomstöverföringen beror främst på att svenskarna är förhållandevis äldre och har färre i förvärvsarbetande ålder.

Under 1978 och 1979 genomfördes vid Högskolan i Växjö en undersökning om invandrarna i Växjö kommun som bl a ägnades frågan i vilken utsträckning invandrare och svenskar tar i anspråk olika kommunala tjänster samt i vilken utsträckning respektive grupp genom erläggande av kommunalskatt betalar för dessa tjänster. Undersökningen kom därmed in på frågan om en inkomstomfördelning över den kommunala driftbudgeten mellan de båda befolkningsgrupperna ägde rum. Om den ena av de båda befolkningsgrupperna betalar in mer i kommunalskatt än vad man tar i anspråk av driftbudgetens nettoutgifter så tillfaller mellanskillnaden den andra befolkningsgruppen.

JAN EKBERG är universitetslektor i nationalekonomi vid Högskolan i Växjö. Han forskar i arbetsmarknads- och invandrarfrågor och deltar fn i ett forskningsprojekt om invandringens långsiktseffekter.

Syftet med denna artikel är att presentera Växjöundersökningens huvudresultat. Dessutom redovisas också hur kommunens svenska och utländska medborgare tar i anspråk ett antal kommunala bruttoutgifter samt utgifter som slussas via andra kanaler, exempelvis försäkringskassan. Syftet är också att försöka säga något om hur den offentliga sektorn eventuellt har omfördelat inkomster mellan invandrare och svenskar i riket som helhet.¹

Genom att undersökningens år, 1976, ligger nära i tiden bor det vara möjligt att dra vissa kvalitativa slutsatser om hur detta slag av inkomstomfördelning utvecklats över tiden.

En inledande reservation är på sin plats. Det är naturligtvis inte givet vilka personer som skall räknas som invandrare. Oberoende av hur avgränsningen görs är gruppen mycket heterogen och ingalunda lätt identifierbar. Att vi här ändå talar om invandrare som en homo-

¹ I framställningen skiljer vi inte mellan offentlig konsumtion och transfereringar. Inkomstfördelning uppstår ju genom sattet att finansiera dessa utgifter.

gen grupp har endast analystekniska motiv.²

Kommunala nettoutgifter och skatter

Det mest anmärkningsvärda resultatet när det gäller kommunens egna sk nettoutgifter³ 1976 är att per capita utgiften för kommunens socialvård och socialförsäkring (barn- och ungdomsvård, barnomsorg, socialhjälp, fritidsverksamhet för barn och ungdom, nykterhetsvård och service till pensionarer och handikappade) var *lägre* för utländska medborgare än för svenska medborgare, nämligen 828 kr/utländsk medborgare mot 1047 kr/svensk medborgare. Per capita utgiften för hela driftbudgeten var cirka 2600 kr/utländsk medborgare mot cirka 3030 kr/svensk medborgare.

De relativt låga per capita beloppen för kommunens utländska medborgare beror framför allt på deras annorlunda ålderssammansättning, med liten andel åldringar och stor andel barn. Stora utgifter ligger på den övre delen av ålderspyramiden. Andelen i åldern 65 år och däröver var 2 procent för kommunens utländska medborgare mot 14 procent för kommunens svenska medborgare, medan andelen under 16 år var 33 procent för de utländska medborgarna mot 23 procent för de svenska medborgarna. Andelen i förvärvsarbetande ålder (16–64 år) var något större för de utländska medborgarna än för de svenska medborgarna, 65 procent mot 63 procent. (Ålderssammansättningen för kommunens utländska medborgare följer i stort mönstret för de utländska medborgarna i riket.)

I någon mån beror också resultatet på att de utländska medborgarna är underrepresenterade i kommunens gymnasieutbildning, musikutbildning och i viss kulturell verksamhet, samt att de mest bor i flerfamiljshus, vilket gör att kommunens skattefinansierade driftsutgifter

för gatu- och vagväsandet blir något lägre per capita för utländska än för svenska medborgare. Som vi strax skall se är dock de utländska medborgarna överrepresenterade i förhållande till sin befolkningsandel när det gäller vissa mindre och socialt "problematisks" utgiftsposter.

Andelen av kommunalskatteintäkterna från de utländska medborgarna motsvarade ungefär den andel av driftbudgetens nettoutgifter som de tog i anspråk. Det ägde således knappast rum någon inkomstfördelning mellan kommunens svenska och utländska medborgare.

Detta betyder också att per capita skattekraften är lägre för utländska än för svenska medborgare. Förklaringen finns i den genomsnittligt något lägre inkomstnivån för utländska medborgare samt i att de drabbats ganska hårt av 70-talets besvärliga arbetsmarknad. En bidragande orsak kan också vara att de utländska medborgarna kan göra deklara-tionsavdrag i form av periodiskt understöd för vissa remitteringar till kvarvarande släktingar i hemländerna och alltså redovisa något lägre beskattningsbar inkomst⁴

² Cirka 150 olika nationaliteter finns representerade i Sverige, varav finlandarna är den överlagset största gruppen. Av samtliga utländska medborgare i Sverige (drygt 424 000 personer) var vid årsskiftet 1979/80 (Se Widgren [1980])

44.0 procent finländska medborgare
9.4 procent jugoslaviska medborgare
7.2 procent danska medborgare
6.3 procent norska medborgare
3.9 procent grekiska medborgare
3.8 procent turkiska medborgare

³ Dvs de utgifter som finansieras med primärkommunalskatten. Genom mindre sk överföringsposter skiljer sig nettoutgifterna obetydligt från skatteintäkterna. Detta har beaktats

⁴ Från betalningssynpunkt är invandrarnas remitteringar praktiskt taget forsumbara. Enligt Hamberg [1979] utgjorde dessa för landet som helhet 198 miljarder kr år 1976. Även om det verkliga beloppet kan vara något större (statistiken är inte heltäckande) är det litet i jämförelse med att vardet av importen av varor och tjänster till Sverige detta år var cirka 90 miljarder kr. Det av Hamberg angivna beloppet utgör således endast cirka 2 promille av den sistnämnda summan.

Om gruppen invandrare vidgas till att också omfatta naturaliserade personer (dvs invandrare som fått svenskt medborgarskap) erhålles ett ungefärligt överskott på 1–1,5 miljoner kr, dvs den större invandrargruppen betalade in mer i kommunalskatt än vad man tog i anspråk av kommunens nettoutgifter. Resultatet beror på att gruppen naturaliserade har en ganska hygglig ställning på arbetsmarknaden och relativt goda inkomster. Sprids beloppet ut på antalet förvärvsarbete i den större invandrargruppen blir överskottet 700–1000 kr per förvärvsarbete invandrare.

Andelar av bruttoutgifterna

Låt oss nu ställa följande fråga: Vilken bild erhålls på utgiftssidan om vi vidgar perspektivet till att omfatta även andra än kommunens utgifter? Till kommunens nettoutgifter lagges vi alltså statsbidrag, landstingsbidrag och andra ersättningar. (Exempelvis utgår stora statsbidrag inom skolväsende samt inom socialvård och socialförsäkring.) Det finns också ytterligare utgifter som ligger helt utanför den kommunala budgeten och som slussas via andra kanaler, exempelvis försäkringskassan.⁵

En jämförelse mellan Växjö kommuns utländska och svenska medborgare avseende ett väsentligt antal utgifter inom socialvård och socialförsäkring görs i *tabell 1*. Som framgår av tabellen är det samlade per capita beloppet klart lägre för utländska medborgare i jämförelse med svenska medborgare, cirka 3420 kr mot 4850 kr.⁶

Den väsentliga förklaringen till det erhållna resultatet är, återigen, de utländska medborgarnas annorlunda ålderssammansättning, med liten andel åldringar och stor andel barn. Det svenska socialvårds- och socialförsäkringssystemet är uppbyggt så att de stora sociala utgifterna ligger på den nedre och framför allt på den övre delen av ålderspyramiden.

Att de utländska medborgarna lägger beslag på en hel del utgifter för barn och ungdom hindrar således inte att deras per capita belopp blir klart lägre än för svenska medborgare.

Sociala problem

Trots det relativt låga totala per capita beloppet för de utländska medborgarna, när det gäller kommunens bruttoutgifter, är de klart överrepresenterade i förhållande till sin befolkningsandel inom några mindre poster som socialhjälp, barn- och ungdomsvård samt nykterhetsvård.

Överrepresentationen inom socialhjälp kan ha flera förklaringar. Här kan exempelvis finnas utländska medborgare som inte är skrivna i kommunen. Det kan också finnas nyanlända utländska medborgare som väntar på att deras tillståndsärenden skall klaras av och som inte, enligt svensk lag, får arbeta under väntetiden. Vidare kan en del utländska medborgare annu inte ha hunnit komma in i det ordinarie svenska socialförsäkringssystemet. Exempelvis har vi i vårt material funnit en del åldringar ibland de utländska medborgarna som inte har svensk folkpension och därmed inte heller rätt till kommunala bostadsbidrag för

⁵ På de allra flesta punkter har vi således faktiska uppgifter. Endast i några — för helhetsintrycket betydelselösa — fall har vi behövt komplettera med uppskattningar.

⁶ Per capita beloppen i tabellen är framräknade på antalet kyrkoskrivna personer i respektive befolkningsgrupp. Nu kan man rakna med att det dessutom vistas utländska medborgare i kommunen som inte är kyrkoskrivna där. För vissa sociala utgifter gäller den sk vistelseregeln. Om det hade varit möjligt att identifiera den större populationen utländska medborgare (både kyrkoskrivna och icke kyrkoskrivna) och fördela utgifterna på dessa, hade per capita beloppet blivit något lägre än de i tabellen redovisade. Å andra sidan bör man också rakna med att det finns utländska medborgare som kan ha flyttat ifrån kommunen utan att ha blivit avförda från kyrkobokföringen. Detta gör populationen mindre och per capita beloppet högre. Den eventuella nettoeffekten på per capita beloppet av dessa två motstridande tendenser kan dock förväntas vara liten och vi accepterar därför 3420 kr som ett ungefärligt per capita belopp för de utländska medborgarna.

Tabell 1. Sociala utgifter för svenska och utländska medborgare i Vaxjö kommun år 1976.^{7, 8}

1. Medelfolkmand under året	Svenska medborgare		Utländska medborgare	
	Totalt tkr	Per capita kr	Totalt tkr	Per capita kr
2. Barn- och ungdomsvård	5 807,4	96	466,9	261
3. Barnomsorg (daghem, deltidsgupper, familjedaghem, fritidshem, hjälp till barnfamiljerna)	20 672,0	342	1 372,9	767
4. Fritidsverksamhet för barn och ungdom	4 681,7	77	153,1	85
5. Nykterhetsvård	1 142,8	19	236,4	132
6. Socialhjälp	2 930,6	48	617,1	345
7. Service till pensionärer och handikappade	47 206,7	780	122,0	68
8. Övrig verksamhet	238,9	4	5,6	4
9. Gemensam socialadministration ⁹	5 919,6	98	210,1	117
10. Folkpension	112 988,5	1 868	531,3	297
11. ATP	42 013,9	694	169,4	95
12. Barnbidrag	25 331,4	419	1 081,8	604
13. Statliga och kommunala bostadsbidrag till barnfamiljerna	13 137,3	217	580,6	324
14. Foraldrapenning	11 071,9	183	573,1	320
15. Summa	293 142,7	4 845	6 120,3	3 419

Källor: Socialförvaltningen Vaxjö kommun, Fastighetskontoret Vaxjö kommun, Försäkringskassan Kronobergs län, Datacentralen i Kalmar.

folkpensionärer.¹⁰ Till detta kommer att arbetsmarknadsläget varit besvärligt för framför allt de flyktinggrupper som kommit in under 70-talet.¹¹

Ett oroande tecken är den starka över-

representationen inom anstalt- och fosterhemsplaceringar (en delpost inom barn- och ungdomsvård) samt nykterhetsvård. De utländska medborgarna står för 3 procent av kommunens befolk-

⁷ I SCB:s definition av sociala utgifter ingår exempelvis också sjukvård och sjukförsäkring och åtgärder vid arbetslöshet, se SCB [1978a]. Vi behandlar dessa poster längre fram i artikeln.

⁸ Flera punkter består av flera delposter. Barn- och ungdomsvård består av: bidragsforskott, anstalt- och fosterhemsplaceringar och ferieverksamhet. Nykterhetsvård består av: individuella stödåtgärder, inackorderingshem och polikliniker. Service till pensionärer och handikappade består av: ålderdomshem, pensionärscentrum, bostadsbidrag, service åt handikappade, social hemhjälp, färdtjänst och övrig service. Folkpension och ATP innehåller alla sådana utgifter dvs både pensioner för ålderdom och alla övriga folkpensions- och

ATP-utgifter.

⁹ Gemensam socialadministration avser Vaxjö kommuns socialförvaltning och fördelas efter respektive befolkningsgrupps andel av punkterna 2-8.

¹⁰ Rätten till svensk folkpension är beroende av avtal som Sverige slutit med medborgarskapslandet i fråga. Liberalare regler gäller från 1979.

¹¹ Överrepresentationen inom socialhjälp för de utländska medborgarna i Vaxjö kommun följer ungefär monstret för de utländska medborgarna på genomsnittlig riksnivå, se SCB [1978a]. Denna överrepresentation är inte något nytt utan visades också i undersökningar från slutet av 1960-talet, se Wadensjö [1972].

Tabell 2. Några per capita utgifter för svenska och utländska medborgare i Vaxjö år 1976.

	Svenska medborgare	Utländska medborgare
1. Sociala utgifter enligt tabell 1	4850	3420
2. Skolundervisning (grundskola, gymnasium, kommunal vuxenutbildning, musikskola), hemspråksundervisning och särskild svenskundervisning, skolsociala insatser mm och annan kulturell verksamhet	2010	2240
3. Utbildning i svenska för vuxna invandrare (utom AMU-kurser)		530
4. Utgifter för Vaxjö kommuns invandrarbyrå, bidrag till invandrarforeningar samt tolkservice. ¹²	—	110
5. Summa	6860 kr	6300 kr

Källor: Tabell 1, studieförbunden i Vaxjö kommun, Vaxjö kommuns budget, Vaxjö kommuns skolförvaltning, Invandrarbyrån.

ning men svarar för cirka 20 procent respektive cirka 17 procent av utgifterna för dessa två poster. Överrepresentationen inom anstalt- och fosterhemsplaceringarna är betydande även om man tar hänsyn till det faktum att andelen barn är relativt stor bland de utländska medborgarna. Materialet är dock ganska litet och omfattar endast ett år, varför det är svårt att dra några bestämda slutsatser om orsaker. Men fortsättningsvis bör stor uppmärksamhet ägnas åt saken. Det är ju möjligt att vi här stött på ett andragenerationsproblem bland invandrarna. Att växa upp under norm- och kulturkonflikter kan ge anpassningsproblem.

Inom nykterhetsvården tar de utländska medborgarna i anspråk en ganska betydande del av vårddagarna på kommunens inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Överrepresentation föreligger också för individuella hjälpåtgärder enligt nykterhetsvårdslagen. Visserligen kan i dessa sammanhang tolk-

ningssvårigheter föreligga (det är möjligt att många svenskar — i en mer ordnad social omgivning — har lättare att "dölja" sina alkoholproblem och/eller att hjälpinsatserna för svenskarna sker på annat sätt), men överrepresentationen är så kraftig att mycket ändå talar för att vi här har svårare problem i invandrargruppen än i svenskgruppen.¹³

De utländska medborgarnas andel av statliga och kommunala bostadsbidrag är något högre än deras befolkningsandel.

¹² Avser all tolkservice, dvs inte endast den del som formmedlas av invandrarbyrån utan också ett uppskattat belopp för annan tolkservice.

¹³ Även på nationell nivå finns oroande tendenser. SCB publicerar uppgifter om antalet utländska medborgare inskrivna vid landets allmänna vårdanstalter för alkoholister. År 1969 var andelen inskrivna utländska medborgare 4,6 procent. Därefter har vi haft en tamligen "ratlinjig" uppgång till nästan 13 procent år 1977. I huvudsak är det där frågan om nordiska medborgare. Ökningen är kraftig med tanke på att de utländska medborgarnas befolkningsandel legat tämligen konstant på 5 procent under perioden. Se SCB [1979].

Detta får i huvudsak förklaras med deras något lägre inkomstnivå samt att det finns många barn bland de utländska medborgarna.

Andra offentliga utgifter

En betydande del av den offentliga verksamheten beror utbildning och kultur. Har finns också speciella utgifter för invandrarna i form av hemspråksundervisning, särskild svenskundervisning samt insatser på kulturområdet. Dessutom finns en del utgifter för Växjö kommuns invandrarbyrå, bidrag till invandrarföröreningar, tolkservice och studieförbundens utbildning i svenska för vuxna invandrare.

En sammanställning finns i *tabell 2*. Av denna framgår att per capita beloppet fortfarande är lägre för utländska medborgare än för svenska medborgare, när utgifterna för de nämnda områdena adderas till de tidigare redovisade utgifterna.

Utgiftsskillnader i riksgenomsnitt

Det material som tagits fram i samband med Växjö-undersökningen pekar framför allt på ålderssammansättningens betydelse för offentliga utgifter. Naturligtvis kan per capita beloppen avvika kraftigt både uppåt och nedåt för invandrarna i andra kommuner i jämförelse med Växjö, beroende på vilken typ av invandring man haft, ålderssammansättning, arbetsmarknadsläge osv¹⁴. Spridningen mellan olika kommuner är här säkert betydande. Den fråga som kanske är mest intressant är hur det ser ut i *genomsnitt* i riket.

Vi låter nu gruppen invandrare omfatta både utländska medborgare och naturaliserade personer.¹⁵ Om det skall vara en hanterbar uppgift att för den offentliga sektorn finna eventuella utgiftsskillnader mellan invandrare och svenskar, bör vi koncentrera oss på sådana utgifter som kan tänkas vara beroende av de sardrag som *skiljer* de båda befolkningsgrupperna åt. Det är inte självklart vilka dessa utgifter är, men en god bit på väg bör man komma genom att betrakta ut-

gifter som är beroende av respektive befolkningsgrupps åldersstruktur, utgifter speciellt inriktade på en befolkningsgrupp samt utgifter som gäller områden där sociala och arbetsmarknadsmässiga skillnader kan finnas mellan de båda grupperna¹⁶. För en del utgifter är det inte heller självklart hur dessa skall fördelas mellan de båda befolkningsgrupperna. Det är endast en ungefärlig bild som vi kan ta fram¹⁷. Här finns således

¹⁴ Den allmänna bilden i Växjö kommun har i stort varit densamma som för riket i genomsnitt. Under 1960-talet dominerades invandringen till kommunen av arbetskraftsinvandring, för att under 1970-talet få ett allt större inslag av flykt- och anknytningsinvandring.

¹⁵ Den helt dominerande delen av de personer som i befolkningsstatistiken har beteckningen utrikes födda med svenskt medborgarskap utgörs av tidigare invandrare. Till detta har vi personer som är födda i Sverige med utländskt medborgarskap och som senare förvarvat svenskt medborgarskap. Uppgifter om dessa har vi från Reinans [1979]. Reinans uppgifter för 1978 har räknats bakåt till 1976.

Man kan flytta gransen något "langre ut" än vad vi har gjort och få med personer med allt svagare invandrarbakgrund. Samtidigt får vi då också med en del personer som lika gärna kan uppfattas som svenskar. En utflyttning av gransen leder till att vissa utgifter på den nedre delen av ålderspyramiden tillkommer men kanslighetsberäkningar visar att dessa utgifter endast ger en marginell effekt på den samlade per capita utgiften. Utgifterna skall ju nu spridas på en något större population. Åldersfaktorn gör också att utgifterna för sjuk- och åldersvård samt sociala utgifter på den övre delen av ålderspyramiden för denna grupp är små, vilket verkar i sankande riktning på det samlade per capita beloppet för den utvidgade gruppen.

¹⁶ Många offentliga utgifter har en kollektiv karaktär och blir därför knappast särskiljande mellan de båda befolkningsgrupperna.

¹⁷ Det underliggande materialet för beräkningarna är omfattande och av varierande slag. I vissa fall har vi lättillgängliga uppgifter avseende invandrarna i exempelvis budgetpropositioner och i ett antal empiriska undersökningar. Exempel på de senare är studier av Wadensjö [1980] om fortidspensionering bland invandrarna. I andra fall har vi fått gora sammanställningar av i första hand SCB- och AMS-material som underlag för beräkningarna. Vissa "extra" utgifter ute i kommunerna för in-

Tabell 3. Beräknade per capita utgifter i kr för svenskar och invandrare i riket 1976.

	Svenskar	Invandrare (Utlandska medborgare + naturaliserade)
1. Sociala utgifter enligt indelning i tabell 1 samt kriminalvård	5 630	4 030
2. Skolundervisning (grundskola, gymnasium, kommunal vuxenutbildning, musikskola) hemspråksundervisning, särskild svenskundervisning, skol-sociala insatser m m och annan kulturell verksamhet	2 000	2 120
3. Utbildning i svenska för vuxna invandrare (utom AMU-kurser) ¹⁸	—	130
4. Utgifter för invandrarbyrå, bidrag till invandrarföreningar samt tolkservice ¹⁹	—	60
5. Sjukvård och sjukpenning	3 400	3 300
6. Överförande och omhandertagande av flyktingar, Statens invandrarverks verksamhet, information, översättningsservice, invandartidningar, invandrarorganisationer, tillstånds-ärenden m m på AMS	—	160
7. Arbetsmarknadsutbildning	150	430
8. Arbetslöshetsersättning, arbetsförmedling m m, stödåtgärder för svårplacerade	180	370
9. Övrigt ²⁰	—	50
10. Summa	11 360	10 650

Källa: Budgetpropositioner, SCB, AMS-statistik, Ekberg [1980]

vandrarna har grovuppskattats. Vidare har vi naturligtvis haft en "stodjepunkt" i Vaxjöundersökningen. Den intresserade läsaren hänvisas till Ekberg [1980]. Man kan således alltid diskutera detaljer i tabell 3 men det viktiga är att kanslighetsberäkningar inte ändrar den *allmänna* bild som tabellen ger. Till de sociala utgifterna har vi lagt kriminalvård. Tillkommit har också viss mindre omfattande social verksamhet (exempelvis nykterhetsvård) inom stat och landsting.

¹⁸ På den privata sidan har vi dessutom kostnaden för arbetsgivarna av att invandrare deltar i svenskundervisning på betald arbetstid. Denna kostnad kan grovt uppskattat motsvara en per capita utgift för invandrargruppen på 60–100 kr bero-

ende på hur man raknar. Allt representerar dock inte en utgift som betalas av svenskarna. Det finns också invandrare som är arbetsgivare.

¹⁹ Per capita belopp för utlandska medborgare och naturaliserade i Vaxjö kommun. Att vi nu får 60 kr och inte 110 kr som i tabell 2 beror på att beloppet slås ut på en större population. Beloppet är troligen inte mindre än genomsnittet för riket. Mindre än hälften av landets kommuner har invandrarbyråer eller dylikt.

²⁰ Har ingår: tolkutbildning, hemspråkstraning i forskolan, UHA:s svenskutbildning för invandrare, hemspråksutbildning i studiecirkel, forskning och utvärdering, speciell verksamhet inom central förvaltning som kan hänföras till invandrarna.

utrymme för fler forskningsinsatser.

Utgifterna i *tabell 3* omfattar en mycket stor del av den offentliga verksamheten. Återstående offentliga utgifter kan sammanlagt rimligen inte ha något väsentlig betydelse för den framräknade *differensen* i per capita utgift mellan de båda befolkningsgrupperna, i varje fall inte i den utsträckningen att våra allmänna slutsatser påverkas. Andra offentliga utgifter är antingen för litet särskiljande mellan de båda befolkningsgrupperna eller så har de rent kollektiv karaktär²¹.

Som framgår av tabellen var per capita utgiften klart lägre för invandrare än för svenskar; differensen är 700–800 kr. Om vi som invandrare räknar enbart utländska medborgare blir ändå per capita utgiften lägre än för svenskarna.

Att de sociala utgifterna i riket blivit högre än vad som redovisas i *tabell 1* och *2* beror – förutom på tillkomsten av några småposter – främst på att andelen åldringar bland svenskarna i riket är högre än motsvarande andel i Växjö kommun och på att de naturaliserade är äldre än de utländska medborgarna.

Vi finner att per capita utgiften för sjukpenning är klart högre för invandrare än för svenskar, medan per capita utgiften för sjukvård är lägre.^{22, 23} Det forst-

nämnda har stöd i andra undersökningar, se exempelvis Säll [1968] samt Carlsson och Taghavi [1973], och kan troligen till stor del förklaras med att invandrarna i relativt stor utsträckning arbetar i påfrestande arbetsmiljöer med normalt sett hög sjukfrånvaro (även svenskar i denna arbetsmiljö har hög sjukfrånvaro) samt med att själva invandrarsituationen kan ge anpassningsproblem av psykosocial natur, medan det sistnämnda kan förklaras med att invandrarna är betydligt yngre än svenskarna. De verkliga storkonsumenterna av sjukvård finns i åldersintervallet över 70 år, där invandrarna är starkt underrepresenterade.²⁴ Dock framgår att sjukvårdskonsumtionen bland invandrare är högre än vad man skulle förvänta sig med hänsyn till deras ålderssammansättning, vilket också kan utläsas av andra undersökningar, se Linddegård [1971]. Samma förklaringar som till det höga sjukpenningbeloppet torde gälla här. Av betydelse är också invandrarkvinnornas höga fertilitetstal. Åldersfaktorn har dock så pass stor betydelse för konsumtionen av sjukvård att den samlade per capita utgiften för sjukvård och sjukpenning blir något lägre för invandrarna än för svenskarna.

En del av det höga per capita beloppet för arbetsmarknadsutbildning kan för-

²¹Några exempel: Även om vi skulle beakta att invandrarna, i förhållande till sin befolkningsandel är överrepresenterade också i övrig rättsstatistik, har detta endast en mycket begränsad reducerande effekt på den framräknade differensen i per capita utgift. Utgifterna för rättsväsendet är för små för att i detta sammanhang ha någon större betydelse.

När det gäller den högre utbildningen framgår av ULF-material en mindre överrepresentation, i förhållande till deras befolkningsandel, för invandrare. Detta torde förklaras med gäststuderande. Av materialet framgår att invandrarna ifrån länder varifrån vi inte (knappast) har gäststuderande är underrepresenterade i denna utbildning. Det kan alltid diskuteras hur man skall se på gäststuderande i detta sammanhang. Vi har också svenskar som studerar utomlands. Även om vi skulle ta med gäststuderande, är också utgifterna för högre utbildning för små för att här ha någon väsentlig betydelse.

Vi kan också peka på att svenskarna väljer boendeformer (förhållandevis stor andel i villa eller småhus) som gör att de skattefinansierade driftutgifterna för gatu- och vagvasendet blir högre/capita

för svenskar än för invandrare. Det sistnämnda tenderar således att något öka differensen i total per capita utgift. För en diskussion, se Ekberg [1980].

²²Som underlag för beräkningarna har använts ULF [1977], Landstingsförbundet [1974], AKU-undersökningarna samt Åberg-Nordin [1977]. Beräkningarna blir här med nödvändighet grovhuggna.

²³Med sjukvård avses här slutet sjukvård. Även om vi tagit med den betydligt billigare öppna sjukvården och tandvården (och tillhörande vårdför-säkringar), hade detta inte reducerat den framräknade differensen i per capita utgift, se SCB [1977 b].

²⁴Vilken betydelse åldersfaktorn har för konsumtion av sjukvård visas av att de äldsta 10 procenten av Sveriges befolkning (ungefär personer över 70 år) står för cirka 50 procent av samtliga vård dagar, varav cirka 75 procent av antalet vård dagar inom långvården och ungefärligen 30 procent av vård dagarna inom vardera akutsjukvården och psykiatrisk vård. Se Landstingsförbundet [1974].

klaras med att det här finns invandrare i svenskutbildning.²⁵ En väsentlig förklaring torde också vara det svåra arbetsmarknadsläget för i första hand de utländska medborgarna. Detta visar sig också i det relativt höga per capita beloppet för arbetslöshetsersättning, arbetsformidling och stödåtgärder för svårplacerade.²⁶ Insatserna för svårplacerade avser arbetshandikappade personer. En hel del utgifter faller också på AMS för överförande och omhändertagande av flyktingar. Inom annan AMS-verksamhet forefaller, så långt vi har kunnat finna, andelen invandrare vara mer normal och ungefär svara mot deras befolkningssandel.²⁷

Utgiftsskillnader före och efter 1976

Under 50- och 60-talen samt början av 70-talet var per capita utgifterna för invandrarna säkerligen väsentligt lägre än vad som här redovisats. Vi hade då ett bättre arbetsmarknadsläge än senare, samtidigt som ren arbetskraftsinvandring var den dominerande typen av invandring. Utgifterna för invandrarna på både den nedre och övre delen av ålderspyramiden var då mycket små. Samtidigt hade de stora utgiftskrävande reformerna på invandrarområdet inte kommit igång. En beräkning som ovan för riket i slutet av 1960-talet skulle mycket väl kunna ge en samlad per capita utgift för invandrarna – i 1976 års penningvärde – som låg 2000–3000 kr under per capita utgiften för svenskarna.

Efter 1976 har insatserna på invandrarområdet fortsatt att öka en hel del. Framför allt gäller detta på undervisningsområdet. Man kan få en ungefärlig uppfattning om hur detta påverkat differensen i per capita utgift genom att ställa frågan: Vilken bild hade vi fått om dessa större insatser hade funnits redan 1976?

Vi finner att enbart de ökade insatserna på undervisningsområdet efter 1976 skulle ha höjt per capita utgiften för invandrarna (i 1976 års penningvärde) med 150–200 kr. Dessutom kan liberalare folkpensionsbestämmelser från 1979 för

utländska medborgare ha verkat i ytterligare något höjande riktning. Å andra sidan förefaller det relativa tillskottet efter 1976 till den övre delen av ålderspyramiden inte ha varit större för utländska medborgare och naturaliserade i jämförelse med den svenska befolkningen. Dessutom (och kanske framför allt) gäller att inom pensionärgruppen kan man anta att den stadiga ökningen av ATP-utgifterna i huvudsak tillfallit den svenska befolkningen. Genomsnittligt sett har ju invandrarna en kortare vistelsetid i landet. Detta skulle således tendera att öka per capita utgiften mer för svenskarna än för invandrarna, med andra ord att öka differensen.

Av väsentlig betydelse i sammanhanget är att andelen utländska medborgare i arbetsmarknadsutbildning fortsatt att öka sedan 1976, samtidigt som den totala omfattningen på denna utbildning vuxit kraftigt. En grovkalkyl pekar på att detta reducerat den ursprungliga differensen i per capita utgift med cirka 300 kr (i 1976 års penningvärde) mellan svenskar och invandrare (utländska medborgare + naturaliserade). En ytterligare reduktion med något tiotal kr kan ha skett genom att arbetslöshetsersättningen för invandrarna ökat sedan 1976.

En viss reduktion av den ursprungliga differensen från år 1976 kan således ha skett. Vad som kommer att hända inom de närmaste 5–10 åren beror bla

²⁵ Har ingår naturligtvis alla utgifter för arbetsmarknadsutbildning, dvs också utgifterna för utbildningsbidraget.

²⁶ Har ingår ersättning från både erkand arbetslöshetskassa och ersättning som kontantstöd (KAS). Observera att all ersättning ingår, inte endast den del som finansieras av staten, utan också den del som finansieras med sociala utgifter och genom kassamedlemmarnas bidrag.

²⁷ Från den 1/7 1977 har AMS uppgifter om utländska medborgare i beredskapsarbete. Andelen utländska medborgare i dessa arbeten var andra halvåret 1977 4,4 procent och under 1978 4,9 procent, dvs mindre än deras befolkningsandel på 5 procent eller de utländska medborgarnas andel av de forvarvsarbetande på 5,2 procent, se SCB [1977 a, 1978 b].

på utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden.

Skattebetalningsskillnader i riksgenomsnitt

Samtliga utgifter tas ur eller är en del av den samtidigt lopande produktionen. En mindre del finansieras med ersättningar (ex daghemsavgifter), som både invandrare och svenskar betalar, men den helt dominerande delen finansieras genom samtidiga skatter. Efter en genomgång av taxeringslängden i Växjö har vi kunnat uppskatta per capita skattekraften (skattebeloppet från en grupp dividerat med gruppens befolkningsstorlek) för kommunens utländska medborgare till cirka 80 procent av per capita skattekraften för kommunens svenska medborgare.

Den förvärvsarbetande andelen för kommunens svenska medborgare ligger nära genomsnittet för svenska medborgare, medan den förvärvsarbetande andelen för kommunens utländska medborgare ligger under riksgenomsnittet för utländska medborgare. Detta gör att motsvarande riksgenomsnittliga procenttal för skattekraften ligger högre än 80 procent, troligen på cirka 90 procent. I allt väsentligt bestäms per capita skattekraften för en befolkningsgrupp av andelen förvärvsarbetande och den genomsnittliga inkomstnivån per förvärvsarbetande.²⁸ Trots den förhållandevis stora arbetslösheten bland utländska medborgare innebär deras större koncentration till förvärvsarbetande åldrar att andelen förvärvsarbetande räknat på *hela befolkningsgruppen* utländska medborgare fortfarande är något högre än motsvarande andel för svenska medborgare.²⁹ Per capita skattekraften för naturaliserade personer är högre än för både utländska medborgare och svenskar. Andelen förvärvsarbetande är mycket hög räknat på hela befolkningsgruppen naturaliserade personer, samtidigt som de har ganska goda inkomster, se SCB [1977 b]. En ganska stor andel befinner sig i "höginkomståldrar" (40–50 år). Sammantaget

ligger per capita skattekraften för hela invandrargruppen (utländska medborgare + naturaliserade personer) sannolikt något högre än för svenskarna. Under tidigare perioder med bättre arbetsmarknad talar allt för att per capita skattekraften för invandrarna varit an högre.

Inkomstöverföring till svenskarna

En år 1976 lagre per capita utgift (och tidigare mycket lägre) kombinerat med en minst lika hög (och tidigare än högre) per capita skattekraft för invandrarna i jämförelse med svenskarna indikerar att betydande belopp (åtskilliga miljarder kr) via den offentliga sektorn under årens lopp överförs från invandrarna till svenskarna.^{30, 31} Wadensjö [1972] visar också på sådana inkomstöverföringar. Mycket talar för att dessa överföringar pågått oavbrutet de senaste 25–30 åren, men i allt mindre omfattning under 70-talet. Även om 70-talet utmärkts av att invandringen ändrat karaktär, att arbetsmarknadsläget försämrats, att utgiftskrävande reformer tillkommit och att tecknen på sociala problem bland invandrarna förefaller ha blivit allt fler pågår troligen fortfarande inkomstöverföringar i någon mån vid 80-talets ingång. Möjligt är dock att vi nu befinner oss ganska nära en balanspunkt.

I det långa framtidsperspektivet är för-

²⁸ I vissa mindre inkomstslag, som exempelvis pensionsinkomster, kapitalinkomster mm är invandrarna underrepresenterade.

²⁹ Konstanthålles åldersfaktor är dock andelen förvärvsarbetande bland utländska medborgare numera lagre än bland svenska medborgare, se SCB [1977 a, 1977 b, 1978 b].

³⁰ Denna slutsats galler även om vi utvidgar invandrargruppen till att omfatta personer med allt svagare invandrarbakgrund.

³¹ Invandringen kan naturligtvis också ha haft ekonomiska effekter på andra sätt än via offentlig sektor. Den allmänna ekonomiska tillväxten (tillväxt av BNP/capita) kan ha påverkats liksom prisbildningen. Internationella studier antyder att de senaste årtiondenas befolkningsomflyttningar gynnat den ekonomiska tillväxten i invandringsländerna. Blir kan den stora rörligheten hos den invandrade arbetskraften ha varit betydelsefull i detta sammanhang.

ändringar i ålderssammansättningen i både den svenska befolkningen och invandrarbefolkningen av stor betydelse för riktningen och storleken på eventuella inkomstöverföringar.

I det korta eller medellånga perspektivet (de närmaste 5–10 åren) är det troligen mer ATP-systemet samt invandrarernas ställning på den svenska arbetsmarknaden som kommer att bestämma kursen. Viktigt är naturligtvis också att det redan nu finns ett ganska stort antal åldringar bland svenskarna som snart kommer att nå de mest vårdkrävande åldrarna, vilket tenderar att höja per capita utgiften för svenskgruppen.

Referenser

- Carlsson, T. och Taghavi, S., [1973], "Sjukfrånvaro": En studie av svenskas och utlänningars frånvaro. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet
- Ekberg, J., [1979], *Invandarna i Växjö*. Hogskolan i Växjö
- Ekberg, J., [1980], *Offentliga utgifter för invandare och svenskar*. Hogskolan i Växjö
- Hamberg, E., [1979], *Utländska medborgares remitteringar från Sverige under 1970-talet*. EIFO rapport nr 7. Stockholm
- Landstingsförbundet [1974], *Konsumtionen av slutenvård 1970 samt statistisk behandling av vissa demografiska förändringars betydelse under perioden 1960–1972*. Landstingsförbundet, Stockholm
- Lindgård, B., [1971], Invandrarernas sjukvårdsmönster. *Socialmedicinsk tidskrift*, årg. 48, nr 7
- Reinans, S., [1979], *Den invandrade befolkningen*. Ingår i: Svensk invandrapolitik inför 1980-talet DSA 1979: 6. Liber, Stockholm
- SCB [1977 a] *Arbetskraftsundersökningarna* Stockholm
- [1977 b], *Invandarnas levnadsförhållanden* 1975. Stockholm
- [1978 a], *Socialvården* 1976. Stockholm
- [1978 b], *Arbetskraftsundersökningarna*. Stockholm
- [1979], *Statistisk årsbok*. Stockholm
- Säll, H., [1968], Våra utlänningar är mer sjuka än vi själva visar statistik i RfV. *Tidskrift för allmän försäkring* årg. 61 nr 12
- ULF [1977], Opublicerat material om vårddagar per person i olika befolkningsgrupper. *SCB:s undersökning om levnadsförhållanden*. Stockholm
- Wadensjö, E., [1972], *Immigration och samhälls-ekonomi*. Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet
- [1980], *Undersökning om fortldspensionering bland invandarna*. Bearbetning av ULF 1977 och 1978. Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet
- Widgren, J., [1980], *Svensk invandrapolitik*. Liber, Lund
- Åberg, C. och Nordin, A., [1977], *Befolkning och ekonomi*. Trygg-Hansa, Stockholm